

ПРОТЕСТАНТСЬКА ЕТИКА ЯК ВИД ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність дослідження. Зараз активно пропагується міф про те, що український народ повинен у єдиному пориві будувати капіталізм, а «гегемоном» боротьби є середній клас. У деяких «світлих» головах і взагалі народилася «геніальна» ідея: прищепити нашому хворому соціуму «етику протестантів», щоб зійшов на нас «святий дух капіталізму», про який говорив Карл Еміль Максиміліан (Макс) Вебер. Схоже, наші інтелігенти, як і колись, відповідають «високому національному стандарту», з якого знущався Тарас Шевченко: «Якби ви вчилися так, як треба, то й мудрість би була своя»... [5].

Можна сказати, що протестантська етика сьогодні є актуальним питанням. Адже це поняття є мало що не відлунням капіталізму, трактуванням його позицій. Крім того, мораль та ідеї протестантської етики стали основою для збудування таких розвинутих держав як Америка та Англія [7].

Звідси, **метою дослідження** є аналіз протестантської етики як виду професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. «Етика протестантів» у масі своїй не була «вищим виявом благородства», і відкрив її аж ніяк не Вебер. Задовго до нього, посилаючись на більш ранніх авторів, Маркс знущався з поняття «протестантського духу», говорячи про злочини протестантів: багаті протестанти Англії за допомогою влади ув'язнювали пауперів, щоб примусити їх безкоштовно працювати; протестанти-колоністи Північної Америки, пишаючись своєю набожністю, відбирали землі індіанців, знімали з них скальпи, не вважали їх за людей, хоча перед Богом усі рівні... [5]. Таку поведінку англійців та американців у своїх роздумах пояснює Олег Барабаш: «У протестантському світобаченні наголос робиться на тому, що свободу волі людини у зовнішніх проявах не обмежує навіть сам Господь, тому це питання виноситься в юридичну площину, де право через постать судді регулює державне і приватне життя. Договірна модель передбачає мінімум фіксованих і кодифікованих положень, що покладені в основу співіснування, оскільки головною цінністю визнається свобода індивіда. У Конституції США встановлюється, що для «...забезпечення нам та нашим нащадкам благ свободи встановлюємо й запроваджуємо цю Конституцію для Сполучених Штатів Америки» [1]. «Отці-засновники» і творці Конституції США, що підкреслюється у науковій літературі, були знайомі з творами Т. Гоббса, Дж. Локка, Монтеск'є, інших теоретиків держави і права щодо договірної основи держави, розподілу влади між її гілками, системи збалансованості, або стримувань і противаг, але водночас вони поклалися і на досвід реалізації протестантського праворозуміння в історії Нового Світу» [1, с. 6].

Проте Макс Вебер дещо розширює цю думку, вдаючись спочатку до тлумачення самого капіталізму, а виходячи з цього до характеристики протестантської етики: «Ідеї Вебера заведено тлумачити так. Капіталізм – це засноване на вільній приватній ініціативі раціональне господарювання з метою отримання максимуму прибутку при мінімумі затрат. Капіталізм – система поведінки, заснована на етиці протестантів кінця середньовіччя – початку Нового часу. Протестанти жили в демократичних громадах, заперечували будь-яку владу, окрім Божої, а віру в Бога вважали особистою справою, на відміну від колективної віри католиків. Звідси почуття особистої відповідальності. Будучи в основному людьми бідними, протестанти вели господарство ощадливо й раціонально. Вони оголосили бажаними Богу завзяття в праці, аскетизм, бережливість, чесність. Економічний успіх вони вважали знаком Божим щодо обраності, а його відсутність – карою Божою за гріхи» [3, с. 20].

Але у Вебера є й інший мотив. Він вважає протестантів наполегливими, працелюбними, але безбарвними людьми, єдиною емоцією яких було відчуття суворості жорстокого, нудного, безбарвного, чужого світу. Сучасну йому буржуазію Вебер називає «нікчемностями, сластолюбцями та фахівцями без свого погляду». Він визнає, що на зміну релігійному завзяттю в праці, аскетизму, приватній ініціативі приходять споживацтво, пристосовництво і бюрократія. Вебер говорить, що від «духу капіталізму» залишився один капіталізм, коли шукають не порятунку працею в ім'я Бога, а лише вигоди. Вебер намагається пояснити хиби капіталізму тим, що буржуа зрадили протестантській етиці й Богові. Загалом правильно, але протестантство і Реформація на ділі дуже відрізняються від поширених міфів про них»[5].

Олександр Погорілий у своїй передмові «Макс Вебер і його класична праця» до книги Макса Вебера «Протестантська етика і дух капіталізму» стверджує, що: «Погоджуючись із деякими висновками В. Зомбарта і Г. Зіммеля, автор «Протестантської етики» більшої ваги надавав питанню про специфіку того типу капіталістичних відносин, які утвердились у господарському житті розвинених країн Заходу. Це відносини, в рамках яких господарська поведінка власників засобів виробництва орієнтована не на задоволення їх традиційних потреб, а на одержання прибутку, на збагачення – однак на збагачення шляхом раціональної організації виробництва й мінімізації непродуктивних затрат. Сучасне капіталістичне підприємство ґрунтується на засадах рентабельності, уявлення про яку відсутнє як у традиційному селянському господарстві, так і в «капіталізмові» колонізаторів, авантюристів, завойовників і т. п. «Духом» же сучасного капіталізму М. Вебер називає певний, як сказали б сьогодні, «менталітет», коли люди цілеспрямовано прагнуть до збагачення в рамках своєї професійної діяльності, водночас свідомо обмежуючи себе у витратах на споживання і надаючи, знову ж таки цілком свідомо, своєму способу життя певних аскетичних рис. Люди з такою ментальністю здатні без особливих внутрішніх труднощів адаптуватись до вимог капіталізму як раціонально діючої економічної системи; з іншого боку, сама ця система швидко впроваджується і ефективно функціонує там, де такий менталітет набув масового поширення. У протилежному ж випадку розвиток «раціонального капіталізму» наштовхується на серйозні психологічні перепони, пов'язані з невмінням чи небажанням людей «раціонально» перебудувати свою економічну поведінку і, до деякої міри, весь життєвий уклад» [8].

Таким чином «протестантська етика», «дух капіталізму» і сам капіталізм як економічна система виступають, за М. Вебером, як явища «вибірково споріднені». Це означає, що між ними можна віднайти певну смислову адекватність – що не дає, водночас, підстав розглядати їх як ланки причинно-наслідкових зв'язків і вважати протестантизм за причину капіталізму чи навпаки. Кожне із цих явищ має власний смисл і власну логіку розвитку» [3, с.10-11].

Також дуже яскравою є думка Ральфа Дарендорфа, який у своїй праці «Після кризи: повернення до протестантської етики?» вияснює причини кризи не тільки з економічного боку, а й з боку духовного стану людства, чим і продовжує думку Олександра Погорілого в аспекті ментальності. В одному із абзаців він висуває тезу щодо суджень Макса Вебера, яку влучно трактує: «Ментальності, про які тут ідеться, мають щось спільне з аналізом у праці Макса Вебера «Протестантська етика і дух капіталізму». Геніальний твір має свої слабінки, адже Річард Генрі Товні показав ще раніше, що капіталізм існував і в тих краях, де переважав католицизм. Однак не втрачає переконливості Веберова теза про те, що початок капіталістичної економіки вимагає тривалої готовності відмовлятися від задоволення здобутих. Капіталістична економіка приносить плоди тільки тоді, коли людина не очікує, що відразу ж насолодиться плодами своєї діяльності. Останніми часами засобом досягнення такого ефекту часто був державний примус. Саме цим, советським шляхом, рушили Росія та Китай. Можна також навести докази, що в деяких частинах Європи в певний період релігійність спонукала людину до самообмежень і заощаджень попри тяжку працю. Колись протестанти-кальвіністи вважали, що в майбутньому житті людина одержить нагороду за працю в поті чола в цьому житті .

Пишучи таке, Макс Вебер мав на думці Англію та Америку, а також і ті країни, де поширене лютеранство. В Європі ще живуть дуже старі люди, котрі можуть пригадати ті часи, коли робота й заощадження були головними життєвими максимами. (У Сполучених Штатах зміни почалися раніше, відразу після Другої світової війни.) Проте відтоді по всьому світі відбулася зміна людської ментальності, яку Деніел Бел описав у кількох розділах своєї книжки «Культурні суперечності капіталізму» («Cultural Contradictions of Capitalism»). Він порушив тему «розвитку нових звичок покупців у суспільстві, зорієнтованому на споживання, і як результат, ерозію протестантської етики та пуританської стійкості» [4, с. 11].

Отже, можна зробити висновок, що протестантська етика є як позитивним, так і негативним явищем, адже все залежить від менталітету нації. Можна привести у приклад такі дві країни, як Росію та США. Кожна із них прагнула створити дух капіталізму, який мав бути заснований на протестантській етиці, протестантських моралях. Проте Росія розуміла розвиток держави за допомогою примусу, який трактувала, як відмову від задоволення здобутих і насолодження цими благами у наступному житті. Це на їхню думку давало можливість збагатитися та розвинути країні, хоча таким нечесним і підлим шляхом. Щодо Америки, то її розуміння капіталізму на засадах протестантської етики є повною

протилежністю Росії . Адже тут йшла мова про піднесення гуманізму, розвивалася думка про те, що багатство – це Боже благословіння, і тому розглядалося як позитивне явище. Таким чином можна сказати, що коли держава буде встановлювати раціональні важелі впливу засновані на протестантській етиці, при цьому враховуючи гуманістичні ідеї, то її розвиток буде не менш високим як у США.

Література

1. Барабаш, О. Протестантизм у розвитку загального права Англії та США [Текст] / О. Барабаш // Вісник Академії правових наук України. – 2012. – № 3 (70). – С. 78-86. Електронний режим доступу: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3922/1/Barabash_78.pdf
2. Барабаш, О. Протестантизм у становленні західної традиції права [Текст] / О. Барабаш // Вісник Академії правових наук України. – 2012. – № 2 (69). – С. 53-61. Електронний режим доступу: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2449/1/Barabash_53.pdf
3. Вебер Макс. Протестантська етика і дух капіталізму. – К.: Основи, 1994. – 261 с.; – С.10-11. Електронний режим доступу: http://lib.sumdu.edu.ua/library/docs/Materiali_do_kyrsiv/Weber.pdf
4. Дарендорф, Ральф Після кризи: повернення до протестантської етики? [Текст] / Ральф Дарендорф // Критика. – 2009. – №9-10. – С. 11-13. Електронний режим доступу: file:///C:/Users/ASUS/Downloads/kritika_2009_09_10_veresen_zhovten.pdf
5. Карнець, О. «Інший» Макс Вебер «Протестантська етика і дух капіталізму»: похорон міфів [Текст] / О. Карнець // День. – 2007. – 3 березня (№39). – С. 7. Електронний режим доступу: <http://incognita.day.kiev.ua/inshij-maks-weber.html>
6. Погорілий О. Макс Вебер і його класична праця. – Електронний режим доступу: <https://www.reformed.org.ua/3/34/1/Weber>
7. Гурик, М. Макс Вебер проблема багатства і бідності [Електронний ресурс] / Мирослава Гурик, Володимир Баран // Мандрівець. – 2008. – № 4. – С. 41-44.
8. Шумка М. «...Легше верблюдові пройти через голчине вушко, ніж багатому в Царство Боже» [Електронний ресурс] / М. Шумка, І. Плонка, Т. Маслова // Мандрівець. – 2008. – № 4. – С. 75-79.